

IBN ARABIYNING “RUHU-L-QUDUS” ASARIDA USTOZ-SHOGIRD MUNOSABATLARI VA AXLOQIY TARBIYA MASALALARI

Yarashova Mohlaroyim Shuxrat qizi

Osiyo xalqaro universiteti Xorijiy til va ijtimoiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi Muhyiddin ibn Arabiyaning “Ruhu-l-qudus fi muhasabati-n-nafs” asari asosida mutasavvifning o'z ustozlari bilan bo'lgan ma'naviy munosabatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ustoz va shogird aloqalarining axloqiy jihatlari, nafsni jilovlash uslublari va ma'naviy tarbiya bosqichlari yoritilgan. Shuningdek, asardagi Abu Ja'far al-Uraybiy va Fotima bintu Abil Musanna kabi siymolar orqali tasavvufiy odobning amaliy ko'rinishlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Ibn Arabiy, Ruhu-l-qudus, tasavvuf etikasi, ustoz va shogird, nafs tarbiyasi, ma'naviy odob, Fotima bintu Abil Musanna, ma'naviy yuksalish.

Аннотация: В данных тезисах на основе произведения Мухйиддина ибн Араби «Руху-л-кудус фи мухасабати-н-нафс» анализируются духовные взаимоотношения суфия со своими наставниками. В исследовании освещаются этические аспекты связи учителя и ученика, методы обуздания нафса и этапы духовного воспитания. Также на примере таких личностей в произведении, как Абу Джафар ал-Урайби и Фатима бинту Абель Мусанна, раскрываются практические проявления суфийского этикета (адаба).

Ключевые слова: Ибн Араби, Руху-л-кудус, суфийская этика, учитель и ученик, воспитание нафса, духовный адаб, Фатима бинту Абель Мусанна, духовное совершенствование.

Abstract: This thesis analyzes the spiritual relationships between the Sufi and his mentors based on Muhyiddin ibn Arabi's work "Ruhu-l-qudus fi muhasabati-n-nafs." The research highlights the ethical aspects of the master-disciple relationship, methods of disciplining the nafs (ego), and the stages of spiritual education. Furthermore, through figures such as Abu Jafar al-Uraybi and Fatima bint Abil Musanna, the practical manifestations of Sufi etiquette (adab) are revealed.

Keywords: Ibn Arabi, Ruhu-l-qudus, Sufi ethics, master and disciple, discipline of the nafs, spiritual adab, Fatima bint Abil Musanna, spiritual ascension.

Ibn Arabiyaning “Ruhu-l-qudus fi muhasabati-n-nafs” asari nafaqat tasavvufiy holatlar bayoni, balki mutasavvif shayxlarning o'ziga xos xarakter xususiyatlari va ta'lim-tarbiya uslublarini yorituvchi muhim manbadir. Asardagi ma'lumotlar asosida ustoz-shogird munosabatlarining bir necha muhim jihatlari ajratib ko'rsatish mumkin: Nafsni sinash va irodani mustahkamlash (Abu Ja'far al-Uraybiy uslubi): Ibn Arabiy o'z ustozlarining mehri doimo tanbeh va qattiqqo'llik pardasi ortiga yashiringanini ta'kidlaydi. Al-Uraybiy shogirdining iqtidorini bilsa-da, majlislarda uning kamchiliklarini aytib, hatto dashnom

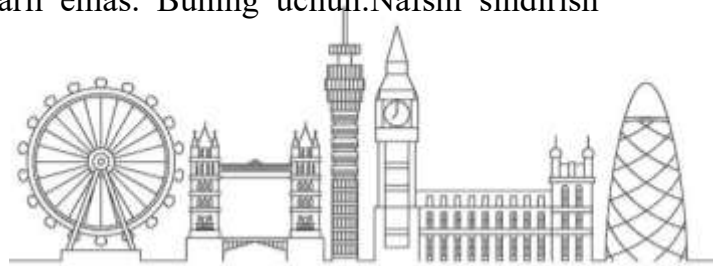

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

berish orqali uning nafsini sindirishga va irodasini toblashga harakat qilgan. Bu uslub shogirdni kibrdan himoya qilish va uni maqtovlarga emas, balki ichki ma'naviy o'sishga yo'naltirishga xizmat qilgan. Murabbiyning shogird istiqbolini ko'ra olishi (Solih al-Aduvviy misolida): Haqiqiy pir shogirdiga nafaqat bugungi holati, balki kelajakdagi ma'naviy ehtiyojlaridan kelib chiqib ta'lim beradi. Solih al-Aduvviyning Ibn Arabiyga bergan o'g'itlari keyinchalik uning hayotida to'liq ijobat bo'lgani, komil inson tarbiyasida ustozning bashoratgo'ylik va teran fikrlash qobiliyati naqadar muhimligini ko'rsatadi. Haybat va odob (Abu Abdulloh ash-Sharafiy ta'siri): Tariqatda odob — ilmdan ustun turadigan tushunchadir. Ibn Arabiy ash-Sharafiydan salobat va sukut odoblarini o'rgangan. Ustozning ruxsatisiz so'z boshlamaslik, duosini olishga intilish kabi xulqlar shogirda ichki intizom va ulug'larga nisbatan ehtrom hissini shakllantirgan. Ilm va amaldagi "jamlik" (Fotima bintu Abil Musanna e'tirofi): Ibn Arabiyning mashhur ayol so'fiy Fotima bintu Abil Musanna huzuridagi maqomi uning ilmga bo'lgan munosabatini belgilab beradi. Tariqatdagi muvaffaqiyat — bu insonning o'z borlig'i bilan (jisman va ruhan) maqsadga yo'nalishidir. Ustozning "Ibn Arabiy oldimga kelsa, to'liq o'zi bilan keladi" degan so'zlari, ilm va tariqat yo'lida chalg'imaslik, diqqatni bir nuqtaga jamlash muvaffaqiyatning asosiy omili ekanini isbotlaydi.

Ibn Arabiyning Abu Ja'far al-Uraybiy bilan bog'liq xotiralari shuni ko'rsatadiki, tasavvufda ustozning vazifasi shogirdga faqat ma'lumot berish emas, balki uning ichki to'siqlarini (ego/nafs) yo'q qilishdir. Ustozning shogirdini boshqalar oldida tanqid qilishi yoki kamchiliklarini aytishi — bu shogirdning jamiyatdagi "soxta qiyofasini" (persona) parchalashga qaratilgan. Bu jarayon shogirdni tashqi maqtovlarga qaramlikdan qutqaradi va uni faqat Haq rizoligi uchun yashashga o'rgatadi. Fotima bintu Abil Musannaning Ibn Arabiy haqidagi "u to'liq o'zi bilan keladi" degan e'tirofi diqqatga sazovordir. Zamonaviy tilda buni "full presence" (to'liq hozir bo'lish) deb atash mumkin. Ko'pchilik insonlar jismonan bir joyda bo'lsa-da, xayolan boshqa yerda (oila, ish, tashvishlar) bo'ladi. Ibn Arabiyning bu xislati uning diqqatni jamlash (konsentratsiya) qobiliyati naqadar yuqori bo'lganini ko'rsatadi. Tasavvufda bu — dunyodan uzilmasdan, har bir lahzada faqat o'sha lahzaning haqqini berish demakdir. Ibn Arabiy uchun axloq — bu "yaxshi odam bo'lish" emas, balki "Ilohiy sifatlarning tashuvchisi" bo'lishdir. Abu Abdulloh ash-Sharafiydan o'rgangan "haybat" va "salobat" shunchaki jiddiylik emas, balki insonning o'z ichki olamidagi ilohiy nurdan hayratlanishi natijasida yuzaga keladigan holatdir. Bu yerda axloq tashqi qiyofadan ichki mohiyatga ko'chadi. Insonning tashqi odobi uning ichki intizomining (nizomining) aksidir. Solih al-Aduvviy bilan bo'lgan munosabatlar ustoz va shogird o'rtasidagi vaqt va makon chegaralarini buzuvchi ma'naviy aloqani ko'rsatadi. Ustoz shogirdning kelajakdagi ehtiyojlarini ko'ra olishi — bu ustozning shogird ruhiyatiga (kodiga) chuqur kirib borganidan dalolat beradi. Bu jarayonda shogird ustozining ilmini emas, balki uning "holini" (spiritual state) meros qilib oladi.

Ibn Arabiyning ustozlari bilan bo'lgan munosabati bizga shuni o'rgatadiki, komillikka erishish uchun faqat kitobiy bilim (ilm) yetarli emas. Buning uchun: Nafsnı sindirish

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

(ustozning tarbiyasi orqali); Diqqatni jamlash (Fotima bintu Abil Musanna aytganidek); Haqiqiy odobga ega bo'lish (ash-Sharafiy o'rgatganidek) zarur.

Ibn Arabiyning ustozlari bilan bo'lgan munosabatlarida ikki muhim amaliy tushuncha markaziy o'rin tutadi: Suhbat va Muhasaba. Bular shunchaki tushunchalar emas, balki shaxsni o'zgartiruvchi ma'naviy texnologiyalardir. Tasavvufda "Suhbat" — bu shunchaki gaplashish emas, balki ikki ruhning bir-biriga bog'lanishi va ustozdagi "hol"ning (ma'naviy energiya) shogirdga o'tishidir. Abu Abdulloh ash-Sharafiy misolida ko'rganimizdek, suhbatning asosi sukut va haybatdir. Shoirdning suhbat davomida o'zini "to'liq hozir" (jamlik) tutishi, ustozidan kelayotgan ma'naviy fayzni qabul qilishga tayyorligini bildiradi. Ibn Arabiy uchun suhbat — bu nafsni tarbiyalovchi eng tezkor laboratoriya. Asarning nomi "Muhasabati-n-nafs" (Nafsni hisob-kitob qilish) ekanligi bejiz emas. Ibn Arabiy har bir muloqot va voqeadan so'ng o'z nafsini taroziyga soladi. Ustozning (masalan, al-Uraybiyning) dashnomlariga nisbatan shogirdning munosabati — bu muhasabaning amaliy ko'rinishidir. Agar shogird xafa bo'lsa, demak, unda hali kibr bor. Agar u buni shukr bilan qabul qilsa, demak, muhasaba o'z samarasini bergan. Bu jarayon insonni o'z xatolarini begona ko'z bilan ko'rishga o'rgatadi.

Ibn Arabiyning "Ruhu-l-qudus" asari orqali biz tasavvufiy axloqning tirik va dinamik manzarasiga guvoh bo'lamiz. Tadqiqotimiz natijasida quyidagi fundamental xulosalarga keldik: Axloqning Transformatsion xarakteri: Ibn Arabiy tizimida axloq tashqi qoliplardan ichki mohiyatga qarab rivojlanadi. Ustozlar qo'llagan qattiqqo'llik uslubi shogirdning egotsentrizmini (menligini) parchalashga xizmat qilgan. Psixologik "Jamlik" (Presence): Fotima bintu Abil Musannaning e'tirofi shuni ko'rsatadiki, haqiqiy ma'naviy yuksalish faqat diqqatni va irodani bitta maqsadga (Haqqa) yo'naltirish orqali mumkin. Bu bugungi zamonaviy psixologiyadagi "oqim holati" (flow state) tushunchasining ilohiy darajasidir. Ijtimoiy va Ma'naviy Sintez: Ibn Arabiy ustozlaridan nafaqat ibodatni, balki odamlar bilan muomala qilish, sirlarni saqlash, ehtirom ko'rsatish kabi ijtimoiy ko'nikmalarni ham o'rgangan. Bu esa tasavvufning jamiyatdan ajralgan holda emas, balki jamiyat ichida, insonlar bilan go'zal munosabatda bo'lish san'ati ekanini isbotlaydi. Muhasaba — Ma'naviy Immunitet: Doimiy nafs hisoboti insonni tashqi muhitning salbiy ta'sirlaridan (maqtov yoki tanqid) himoya qiladi va uni ichki barqarorlikka (itmi'non) olib keladi. Xulosa qilib aytganda, Ibn Arabiyning ustozlaridan olgan saboqlari — bu "Kamil inson" loyihasining amaliy bosqichlaridir. Uning merosi bugungi kunda ham insonning o'zligini anglashi va axloqiy kamoloti uchun eng ishonchli xaritalardan biri bo'lib qolaveradi. Bu jarayonlar yakunida inson shunchaki "bilimdon" emas, balki "kamil inson" maqomiga ko'tariladi. Ibn Arabiyning hayoti — bu nazariyaning amaliyotdagi eng yorqin isbotidir. "Ruhu-l-qudus" asaridagi bu xotiralar Ibn Arabiyning shaxs sifatida shakllanishida turli xarakterdagi ustozlarning hissasi beqiyos bo'lganini ko'rsatadi. Ustozning qattiqqo'lligi — nafs islohi uchun, haybati — odob uchun, mehri esa shogirdning kamoloti uchun xizmat qilgan.

1. Ibn Arabiy. Ruhu-l-qudus fi muhasabati-n-nafs. – Damashq: Matba'atu Nazr, 1994. – B. 47-85.
2. Smirnov A. V. Velikiy sheyx sufizma: opit paradigmalnogo analiza filosofii Ibn Arabi. – M.: Nauka, 1993.
3. Komilov N. Tasavvuf. – Toshkent: O'zbekiston, 2009.

